

ELS LLIBRES TAMBÉ GUARDEN SECRETS

ANTÒNIAM. GORGAS, IMMA ESTELA
Escola de l'Hospital General de Manresa

Pròleg

La nostra no és una escola normal, o el que s'entén per normal... Està ubicada en un hospital¹, i els alumnes -que tampoc no són ben bé nostres...- són infants malalts. Quan es va crear -ja fa prop de cinquanta anys!- acollia els infants que estaven ingressats a l'antic Sanatori de Sant Joan de Déu, a Manresa. Les estades eren molt i molt llargues... i per això hi va haver qui es va preocupar de donar una formació a aquests infants que esdevenien joves enmig de tractaments i bates blanques.

Avui en dia les coses han evolucionat i han sofert canvis. L'hospital ja no és -des de fa temps- exclusivament infantil, i ara és l'Hospital General de Manresa. Tanmateix, és el centre de referència pediàtrica de l'àrea sanitària que abasta diverses comarques, especialment el Bages, el Berguedà i el Solsonès.

La nostra aula està ubicada a la segona planta, a la Unitat 6 de Pediatria. És una sala lluminosa, àmplia i molt alegre, en la qual hi ha annexat un despatx i una habitació que fa les funcions de biblioteca i de ludoteca, on hi ha llibres i jocs que es deixen en préstec.

Cada dia se'ns facilita una llista on hi ha els ingressos i així sabem els infants i joves -d'entre tres i setze anys- que haurem d'atendre, a l'escola o a l'habitació, depenent del seu estat i del consell mèdic.

1. En aquests moments, a Catalunya, hi ha escola als centres següents: Hospital Sant Joan de Déu a Esplugues de Llobregat; Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Hospital Clínic, Hospital del Mar, Hospital Vall d'Hebron (Materno/infantil i Traumatologia i de Rehabilitació) a Barcelona; Hospital Germans Trias i Pujol a Badalona; Consorci Hospitalari del Parc Taulí a Sabadell; Hospital Dr. Josep Trueta a Girona, i Hospital Arnau de Vilanova a Lleida. També cal fer esment de les aules hospitalàries recentment creades als Hospitals de Dia de Salut Mental de Santa Coloma de Gramanet, de Gavà (Fundació Orienta) i del Consorci Hospitalari del Parc Taulí de Sabadell.

Fa temps que gestionem aquest espai educatiu i són moltes les amistats que hem fet; tindríem un munt d'anècdotes per explicar-vos, tant de gent menuda com de gent gran... Hi ha qui, mentre el seu fill ha estat ingressat, ha après a llegir com un infant més..., qui ha fet la seva primera experiència d'escola, qui ha perdut la por escoltant un conte, ha conegut algun escriptor important, ha investigat el que li agrada o simplement ha fet els deures de la seva escola... però sempre els llibres han estat el suport de la nostra tasca i ens han fet costat.

Per fer-vos-en quatre pinzellades, hem triat unes experiències que il·lustren el tarannà i les possibilitats de treball en una escola d'hospital. Hem d'aclarir que n'hi ha que no són pas recents, però que, per a nosaltres i per al tema que ens ocupa, ens han semblat prou interessants d'explicar.

Els llibres parlen

El curs 1983-84 (ja us hem avisat que aniríem enrere!), amb motiu de la celebració del cinquantenari del nostre hospital (Ilavors, Hospital Sant Joan de Déu de Manresa) i de l'Any Internacional del Minusvàlid -sota el lema «La integració dels disminuïts a través del llibre»- l'escola va poder fer venir a Espanya la Mostra Internacional del Llibre Infantil Especial (*Books and Disabled Children*).

Aquesta mostra consistia en una exposició itinerant, de més de dos-cents llibres, especialment creats per a infants amb deficiències físiques o psíquiques, o dels quals n'eren protagonistes, presentada per International Board on Book for Young People (IBBY) amb la col·laboració de la UNESCO, i de la qual se'n va editar un catàleg amb la ressenya de cada un d'ells. Aquesta iniciativa nostra va ser una sorpresa que va esdevenir benèfica en molts aspectes, ja que hi van col·laborar moltes persones del món del llibre, va contribuir a donar un pes específic al Consell Català del Llibre per a Infants i, després de Manresa, va anar a Barcelona, Madrid, Las Palmas i Almeria.

Els actes que es van muntar al seu voltant van ser una taula rodona i una sessió de contes. El tema de la taula rodona va ser «Problemàtica entorn al llibre infantil especial» i van participar-hi: Miquel Meler, com a cap del Departament de Pedagogia Terapèutica de la Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona, que va situar el tema de l'educació especial; Margarida Tura, com a cap de la Secció de Publicacions i Intercanvi de la Biblioteca de Catalunya, que va donar a conèixer el funcionament de l'IBBY (organisme que va néixer arran de la Segona Guerra Mundial, per iniciativa de Jella Lepman, una periodista alemanya, amb la finalitat que la literatura infantil arribés a tots els infants del món); Josep Vallverdú, com a escriptor, que va exposar el tractament que els minusvàlids tenen en la literatura general, fent més èmfasi en la valoració i el respecte a la intimitat del protagonista; Eulàlia Sariola, com a il·lustradora, va parlar de les dificultats (ara ja no hi són!) dels il·lustradors amb els editors quan es tractava d'algun llibre amb

protagonistes amb alguna minusvalidesa; Teresa Duran, com a narradora, va donar relleu al valor del conte com a recurs pedagògic, i ho va exemplificar explicant-nos-en un; Núria Ventura, com a pedagoga, bibliotecària i especialista en literatura infantil, va exercir de moderadora. Va presidir l'acte Josep M. Jarque, cap del Servei d'Educació Especial del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

Paral·lelament al desenvolupament de la taula rodona, a l'exterior de l'hospital es van fer diferents grups d'alumnes de les escoles participants a l'acte; mentre els infants explicaven els contes que havien redactat prèviament a la seva classe, diferents representants de l'Associació d'Il·lustradors de Barcelona hi posaven les imatges.

Aquest acte va moure molta gent: a més a més de l'ONCE, de la Impremta Braille de «la Caixa» a Barcelona, de *El Correu de la UNESCO* i del Departament de Promoció del Llibre de la UNESCO, Sonoprensa i l'Escola Cop d'Ull; és per això que pensem que és un bon exemple de treball en xarxa. A més, va ser una gran festa, de la qual encara ara en conservem un dolç record.

A cau d'orella

Aquesta és la història d'un noi de nou anys ingressat per una malaltia que el feia restar al llit fent repòs. Per aquest motiu l'ateníem a la seva habitació ja que no podia assistir a l'aula com d'altres infants. Vam posar-nos en contacte amb la seva escola de procedència per tal d'acordar el que havíem de treballar. Poc a poc, vam adonar-nos que darrere l'actitud i el posat d'en Sergi, habitualment reservat i a voltes poc expressiu, hi havia un altre noi ben diferent, xerraire, observador, divertit, i amb una imaginació desbordant. Se li va donar l'oportunitat de canalitzar tota aquesta energia creativa, que portava dins seu, a través de contes que ell mateix redactava.

Però encara faltava fer un pas més. Això havia de sortir a l'exterior, fora de les quatre parets de l'hospital. D'aquesta reflexió va sorgir la idea de contactar amb Pep Tort, conductor del programa infantil «A cau d'orella», a Ràdio Manresa. Després de parlar-ne, es va plantejar a en Sergi la possibilitat de gravar el seu conte. Així ho va fer i el va poder escoltar per la ràdio, llegit per ell mateix. D'aquesta manera, i, amb tota la il·lusió del món, es va convertir en un petit heroi radiofònic. Però la cosa no va quedar aquí, sinó que a partir d'això es va desenvolupar tot un projecte pedagògic en què la ràdio entrava a l'hospital i permetia als infants superar les barreres de l'ingrés i la malaltia, fixant per uns moments la seva atenció en allò que comunicaven al seu auditori, que podia ser tan ampli com ells es poguessin imaginar.

Un comiat ple de contes

El nostre no és un hospital gran, no ens enfrontem habitualment amb la mort d'infants, però sí que en tenim alguna experiència i us assegurem que a tots els professionals que la vivim ens costa assimilar-ho i trobar camins per alleujar i donar caliu en aquesta situació fins arribar al final, especialment quan es tracta d'un esdeveniment «anunciat».

En aquest capítol us parlarem d'en Daniel, un infant d'uns set anys, menut, xerraire, «vell» coneixedor de tots els racons de l'hospital, i que així es manifestava a l'hora d'expressar-se. Tots aquests nens i nenes que han fet tantes estades, i tan llargues!, als hospitals es fan més grans del compte i, a vegades, fins i tot, tenen sortides d'autèntic malhumor. En Daniel tenia dies de tot. Tan aviat et podia fer riure, com podia contestar amb un estirabot i asprament quan el venien a buscar per anar a fer alguna prova. I va arribar a un punt de la seva malaltia en què el seu cos, cansat, ja no responia a la medicació... i estava ingressat,... i estava a l'habitació sense poder sortir... amb els seus pares i l'avi patint, al seu costat...

Què podíem fer nosaltres, com a educadores, en una situació com aquesta? Vam pensar que valia la pena conservar la relació amb ell, ja que érem un personal amb desconexió de tot allò que «fes olor» a tractament mèdic. També vam creure important mantenir allò que el feia infant... D'aquí ens va venir la idea d'explicar-li un conte cada dia. Teníem poca estoneta, estava dèbil i no el podíem cansar... Per a allargar aquesta companyia, com que estava al llit, amb poca possibilitat de moure's de posició, vam idear de fer-li un dibuix del conte diari i posar-li enganxat a la paret de tal manera que ell els pogués veure sense fer cap esforç.

No era només explicar: era agafar-li la maneta, acariciar-lo, parlar-li dolçament i entrar en móns diferents a aquella realitat tan dura. Van anar passant els dies, la paret de l'habitació s'anava omplint de les imatges dels contes, i va arribar un moment en què es va debilitar encara més la seva salut, i ens van comunicar que l'havien traslladat a la UCI. Com descriure-us l'estat d'ànim de tots plegats, família i personal assistencial! En aquestes situacions la impotència es fa palesa i necessites sentir la sensació que ajudes aquelles persones que estan patint... Ja sabeu que en una UCI els controls són molt estrictes i si hi ha algun moment en què algú pot entrar o pot tenir algun contacte amb el malalt és la família... Doncs en Daniel va demanar que anéssim allà a explicar-li un conte i la seva voluntat es va complir.

El fet de triar un llibre com a objecte o intermediari en la comunicació ens ajudava a trobar les paraules i els arguments que ens mancaven quan ens hi enfrontàvem cara a cara.

Epileg

Si bé de bon principi vam dubtar de la nostra participació en aquestes jornades, després de reflexionar-hi vam pensar que potser podia ser un testimoniatge presencial en representació del col·lectiu d'escoles d'hospital i que també havíem viscut moltes experiències compartides amb diferents professionals –algunes d'elles relacionades amb el món de les biblioteques- que podien donar idees de futures col·laboracions ja que a tots ens uneix l'estimació per la persona i el seu desenvolupament cultural. Per això el que diu el proverbi, «Un llibre obert és un cervell que parla, tancat un amic que espera, oblidat una ànima que perdona, destruït un cor que plora», ens ajuda a ressaltar aquell punt d'humanitat que per a nosaltres i el nostre entorn és tan necessari.